

'Ridderkerk dragen we samen!'

Inleiding

In mei 2015 heeft de gemeenteraad de startnotitie vastgesteld met de titel 'Ridderkerk dragen we samen!' De subtitel luidt: van burgerparticipatie naar overheidsparticipatie. In de startnotitie is vastgelegd dat in ieder geval de volgende aspecten van dit onderwerp worden verkend:

1. Wat we als overheid wettelijk moeten doen, want die dingen blijven we doen.
2. Wat we 'los *willen* laten'. Waar scheppen we ruimte om met anderen de samenleving te laten dragen.
3. Welke barrières we op moeten/willen ruimen – en hoe we dat gaan doen.
4. Welke voorwaarden we moeten scheppen (toetsingskader/subsidieverordening/inkoopbeleid/ 'right to challenge').

We hebben een aanjaaggroep in het leven geroepen om deze aspecten te gaan onderzoeken. De aanjaaggroep bestaat uit aantal betrokken inwoners en ondernemers, raadsleden, medewerkers van de BAR-organisatie en de portefeuillehouder participatie. Deze notitie is bedoeld om kort de belangrijkste resultaten in beeld te brengen van de aanjaaggroep.

Afbakening

De aanjaaggroep is in eerste instantie gestart met een aantal raadsleden en medewerkers van de BAR-organisatie. Tijdens de eerste 2 bijeenkomsten hebben we beelden uitgewisseld over wat we onder overheidsparticipatie verstaan.

Vooraf het verschil tussen burgerparticipatie en overheidsparticipatie, en de verwarring die beide begrippen kunnen veroorzaken, zijn onderwerp van gesprek geweest. In Ridderkerk maken we onderscheid tussen initiatieven van de overheid en bewonersinitiatieven. Dit doen we door 2 vormen toe te passen

1. Burgerparticipatie: inwoners doen mee met initiatieven van de overheid.
2. Overheidsparticipatie: de overheid doet mee met initiatieven van inwoners.

Burgerparticipatie

Burgerparticipatie is gericht op meedenken, meewerken en adviseren door inwoners over gemeentelijk beleid, projecten en de uitvoering ervan. Het doel is om het resultaat te verbeteren en het draagvlak te vergroten bij inwoners. Dit kan bijvoorbeeld via interactieve beleidsvorming en inspraak.

Overheidsparticipatie

Inwoners bedenken iets, de overheid kijkt hoe ze mee kan doen. De rol van de gemeente is vooral die van samenwerkingspartner. Ondersteunen, meedenken, mogelijkheden zoeken, voorwaarden scheppen, verbindingen leggen. Dat zijn verschillende taken van de gemeente bij overheidsparticipatie.

Burgerparticipatie versus overheidsparticipatie

Het bevorderen van meer burgerparticipatie gebeurt meestal vanuit de vraag hoe inwoners een grotere rol kunnen spelen bij gemeentelijke plannen en projecten. Het bevorderen van overheidsparticipatie gebeurt vooral vanuit de vraag hoe we beter kunnen aansluiten bij wat er in de samenleving gebeurt en hoe we meer ruimte kunnen maken voor inwoners met goede initiatieven. En hoe we als gemeente inwonersinitiatieven kunnen ondersteunen en hoe we dit kunnen aanjagen.

Daarbij horen bijvoorbeeld:

- nieuwe vormen van faciliteren;
- bewust (soms ook in overleg) en transparant kiezen voor een vorm van participatie;
- de waarde zien van netwerkopbouw en – onderhoud in het dagelijkse werk;

- minder, of minder gedetailleerd beleid, maken;
- procedures kritisch onder de loep nemen als ze inwonersinitiatieven belemmeren;
- initiatiefnemers verder helpen door creatief mee te denken en verbinding te leggen met gemeentelijke netwerken en plannen.

De aanjaaggroep heeft zich uitsluitend gericht op overheidsparticipatie, en heeft zich niet gericht op aanpassing en/of verbetering van het bestaande beleidskader burgerparticipatie.

Resultaten verkenning

De aanjaaggroep heeft in 6 interactieve bijeenkomsten het onderwerp overheidsparticipatie met elkaar verkend en onderzocht wat dit betekent voor raadsleden, bestuurders, inwoners/ondernemers en ambtenaren. In de interactieve bijeenkomsten zijn ook casussen uit de praktijk gebruikt om scherp te krijgen wat de knelpunten zijn en wat de succes bepalende factoren zijn. Hieronder de belangrijkste resultaten/bevindingen van de aanjaaggroep. De hierboven genoemde onderwerpen van de startnotitie zijn leidraad bij de deze resultaten.

- **Wat we als overheid wettelijk moeten doen, want die dingen blijven we doen**

Als gemeente zullen we in ieder geval blijven beoordelen of het proces democratisch is verlopen. Democratische waarden zoals inclusie, transparantie, legitimiteit en vrijheid van meningsuiting zijn hierbij leidend.

De gemeente vervult verschillende rollen: de rechtmatige overheid, de presterende overheid, de netwerkende overheid en de participerende overheid. Met overheidsparticipatie nemen we geen afscheid van de andere rollen van de overheid, maar voegen we een nieuwe rol toe: de participerende overheid. We hanteren overheidsparticipatie wel meer als uitgangspunt in ons doen en laten. Dit betekent dat we ons doen en denken zo veranderen dat overheidsparticipatie bij initiatieven vanzelfsprekender en structureler wordt toegepast. Afhankelijk van het vraagstuk dat voorligt, zal elke keer opnieuw de rol moeten worden bepaald. Bij initiatieven uit de samenleving kan die rol gedurende de verschillende fasen van het proces ook verschillen. Het is cruciaal hierover te communiceren, om de verwachtingen over en weer duidelijk te krijgen.

- **Wat we 'los willen laten'. Waar scheppen we de ruimte om met anderen de samenleving te laten dragen**

We willen initiatieven op alle domeinen de ruimte geven en maken aan de voorkant geen keuze waar we wel ruimte willen geven en waar niet. Elk initiatief dat bijdraagt aan de kwaliteit van leven, de lokale economie, milieu, duurzaamheid, sociale cohesie en het algemeen belang kan rekenen op ondersteuning. Welke rol we als gemeente nemen is elke keer opnieuw maatwerk en zal per geval worden beoordeeld. Dit kan variëren van los laten, uitnodigen/ondersteunen, samen doen, opdrachtgeven tot zelf doen. Los laten betekent niet dat we volledig afstand nemen. We blijven zichtbaar, betrokken en aanspreekbaar!

We willen dat inwoners zelf aan de slag gaan, en niet automatisch naar de gemeente kijken.

Tijdens de verkenning is gebleken dat het bepalen van het draagvlak een steeds terugkerend onderwerp is. Deze vraag speelt zeker bij initiatieven die spelen in de openbare ruimte en een hele wijk of buurt aangaan. Wie bepaalt of er voldoende draagvlak is en hoe wordt dat bepaald? Bepalen de mensen die zich het meest laten gelden niet de uitkomst? Deze vragen laten zich niet aan de voorkant beantwoorden. Ook deze vraag zal per geval moeten worden beoordeeld en samen met de initiatiefnemer worden beantwoord.

- **Welke barrières we op moeten/willen ruimen en hoe we dat gaan doen**

Het eerste gesprek dat initiatiefnemers hebben met medewerkers is van cruciaal belang. Dit moet een gesprek zijn waar luisteren en op zoek gaan naar de vraag achter de vraag centraal staat. Niet de regels of de eigen verordeningen moeten leidend zijn, maar de vraag hoe een initiatief

mogelijk kan worden gemaakt. Medewerkers moeten leren meer te faciliteren en ondersteunen, zodat initiatieven in buurten en wijken zich kunnen ontwikkelen. Medewerkers moeten zich meer richten op het initiatief, meedenken om het plan beter te maken en bereid zijn om daarin te investeren. Dit vraagt ander gedrag en andere competenties van medewerkers.

Overheidsparticipatie gaat dus voor een belangrijk deel over houding en gedrag.

In de BAR-organisatie is een programma Excellente Dienstverlening gestart, dat zich onder meer richt op het trainen van houding en gedrag dat past bij een organisatie die meer extern gericht is, nadrukkelijk de samenwerking zoekt met de samenleving en waarbij de vraag uit de samenleving leidend is.

Ter ondersteuning van het eerste gesprek heeft de aanjaaggroep een mindmap/kompas voor het gesprek met initiatiefnemers gemaakt (zie bijlage 1). Deze bestaat uit 6 onderwerpen die in het gesprek in ieder geval aan de orde moeten zijn gekomen. De ervaring uit eerdere initiatieven laat zien dat tijdens het proces elke keer opnieuw vragen naar voren komen, die vertragend werken voor de voortgang. Dit kan veel frustratie oproepen. De mindmap helpt om alle aspecten te inventariseren en afspraken te maken over de noodzakelijk vervolgstappen. De mindmap is geen checklist, maar vooral een middel om in het gesprek alle relevante onderwerpen aan bod te laten komen. Niet alle onderwerpen hoeven aan bod te komen als het initiatief daar niet om vraagt.

Inwoners hebben ook een duidelijke ingang nodig waar ze met hun initiatieven naar toe kunnen. De voortgang en het succes van een initiatief is nu sterk afhankelijk van de ingang die men heeft in de organisatie. Los van de persoonlijke aspecten, blijkt dat hierdoor bij startgesprekken relevante onderwerpen niet in kaart worden gebracht. Dit vraagt om een centrale ingang en coördinatie van inwonersinitiatieven. In Ridderkerk zijn de 3 wijkregisseurs voor zowel inwoners als medewerkers van de BAR-organisatie het eerste aanpreekpunt voor initiatieven uit de samenleving. Dit zal naar onze inwoners en medewerkers worden gecommuniceerd. Daarnaast zullen de wijkoverleggen en de wijkdeeteams betrokken worden bij initiatieven vanuit de samenleving.

- **Welke voorwaarden moeten we scheppen (toetsingskader, subsidieverordening, inkoopbeleid, right to challenge)**

We willen meer aansluiten bij de Ridderkerkse samenleving en de leefwereld van onze inwoners. Instrumenten uit de systeemwereld sluiten vaak niet aan bij de leefwereld van onze inwoners. We willen juist nieuwe en vernieuwende middelen, die helpen om de samenleving meer aan zet te krijgen en initiatieven te ondersteunen.

Het bestuur moet in ieder geval zorgen dat de medewerkers de opdracht en ruimte krijgen om inwoners te ondersteunen met hun ideeën en initiatieven.

Proces

Naast de inhoudelijke aanbevelingen/resultaten van de aanjaaggroep, zijn ook de bijeenkomsten van de aanjaaggroep van meerwaarde geweest in dit proces. Het bij elkaar brengen van verschillende invalshoeken en soms ook echt verschillende werelden, opent ogen en zorgt voor begrip voor elkaars rol en positie. Dit op zichzelf is ook een resultaat te noemen, en wellicht ook een middel om meer in te zetten.

Aanbevelingen voor de raad

- Laat los en geef vertrouwen. Goed leiderschap kenmerkt zich door los te laten en anderen in hun kracht te zetten of te laten.
- Toets of het proces democratisch is verlopen. Waarden zoals inclusie, transparantie, legitimiteit en vrijheid van meningsuiting zijn hierbij leidend.
- Toets initiatieven op het proces waarlangs ze tot stand zijn gekomen. Kijk naar de mate van participatie, het resultaat en de meerwaarde daarvan voor het initiatief.

- Plannen of maatregelen die uit de samenleving komen kunnen rekenen op draagvlak van de raad.
- Streef niet naar uniformiteit. Het verschil maakt het verschil. Ook per wijk.
- Voor overheidsparticipatie bestaat geen blauwdruk. Dat is juist het mooie ervan. Elk traject een nieuwe uitdaging en een inspiratie bron voor het volgende.
- Stel een proefperiode van 2 jaar vast, waarin met bovenstaande wordt geëxperimenteerd.

Aanbevelingen voor het college/directieraad

- Geef medewerkers expliciet de opdracht (en de vrijheid) om inwoners te ondersteunen met hun ideeën en voorstellen. Zorg dat medewerkers zich kunnen ontwikkelen om de benodigde vaardigheden en competenties te ontwikkelen. Dit onderwerp is ondergebracht bij “bouwen aan persoonlijke ontwikkeling” van het programma Excellente Dienstverlening.
- Zorg voor een duidelijke ingang bij de gemeente voor initiatiefnemers. In Ridderkerk zijn de wijkregisseurs het eerste aanspreekpunt voor inwoners en de eigen organisatie bij initiatieven uit de samenleving. Dit bevordert ook een integrale benadering van initiatieven waarbij alle relevante aspecten in een vroegtijdig stadium in beeld zijn gebracht.
- Maak een communicatieplan om de ingang bekend te maken bij inwoners en de eigen organisatie.
- Bouw in de cyclus van beleidsvorming een stap in voor ideeën en initiatieven van inwoners, zodat deze gepresenteerd en besproken kunnen worden. Zie hiervoor het afwegingskader participatie.

Aanbevelingen voor initiatiefnemers

- Besef dat de verhouding tussen overheid en inwoners verandert. Meer dan vroeger wordt verwacht dat inwoners daadwerkelijk participeren. De overheid zorgt niet meer automatisch overal voor. Het loont om zelf bij te dragen aan het welzijn van uw wijk of buurt.
- Besef dat er draagvlak moet zijn voor het initiatief. De initiatiefnemer heeft een belangrijke rol bij het zoeken van draagvlak voor het initiatief. Controleer zelf in de wijk of bij bijvoorbeeld verenigingen of andere inwoners uw idee steunen.
- Maak gebruik van kennis van de diverse netwerken in de gemeente en in de buurt. Zowel voor het ontwikkelen van het idee als om draagvlak te zoeken. De wijkregisseurs kunnen hierin ondersteunen.
- Een initiatief heeft meer kans om geaccepteerd te worden en ondersteund te worden door de gemeente wanneer rekening wordt gehouden met andere groepen inwoners.

Aanbevelingen voor medewerkers/organisatie

- Schakel de wijkregisseurs van Ridderkerk in als je spreekt met inwoners die zelf ideeën en initiatieven willen ontwikkelen.
- Gebruik de mindmap bij gesprekken met initiatiefnemers en zorg dat collega's in een vroeg stadium betrokken zijn bij het initiatief.
- Gebruik de mindmap ook om aan verwachtingenmanagement te doen.

Aanbevelingen algemeen

Als we meer ruimte geven aan inwoners voor initiatieven en ideeën is er een grotere kans op onverwachte gebeurtenissen, en mogelijk ongewenste gevolgen. Wees daar als college en raad alert op en reageer niet meteen met nieuwe regels en verordeningen.

Voorstel

Het voorstel is om voor een periode van 2 jaar te kijken hoe de mindmap in de praktijk werkt, en de

wijkregisseurs als aanspreekpunt te communiceren naar onze inwoners en medewerkers van de BAR-organisatie. Op deze manier leren we welke behoefte initiatiefnemers hebben over de vorm van onze ondersteuning (wat is effectief en wat juist niet). Aan de andere kant biedt dit de mogelijkheid om verder te leren welke competenties van de medewerkers wordt gevraagd.

De aanjaaggroep wordt gecontinueerd. De rol van de aanjaaggroep is het monitoren van de voorgestelde werkwijze en het volgen van initiatieven uit de samenleving. De resultaten hiervan vormen input voor eventuele andere maatregelen die nodig zijn om inwoners meer ruimte te geven. De aanjaaggroep heeft geen rol in de inhoudelijke beoordeling of behandeling van initiatieven en ideeën van inwoners. Voorstel is om de aanjaaggroep 2 a 3 keer per jaar bijeen te roepen.

Na 2 jaar evalueren we de voorgestelde werkwijze.